స్వాతంత్రోద్యమం

సైమన్ కమిషన్ (1927 – 28)

★ 1919 మాంటేగ్ చెమ్స్‌ఫర్డ్ చట్టంలోని లోపాలు, భారతీయుల సమస్యలను అధ్యయనం చేయడానికి ఆంగ్ల ప్రభుత్వం 1927లో ఇంగ్లండ్‌లో సైమన్ కమిషన్‌ను నియమించింది.

★ జాన్ సైమన్ అధ్యక్షతన ఏర్పాటైన ఈ సంఘంలో సైమన్‌తో కలిపి మొత్తం ఏడుగురు సభ్యులున్నారు. కానీ అందులో ఒక్క భారతీయుడికి కూడా స్థానం కల్పించలేదు. 1928, ఫిబ్రవరి 3న సైమన్ కమిషన్ బొంబాయిలో అడుగుపెట్టింది.

★ భారతీయులకు ప్రాతినిధ్యం కల్పించని కారణంగా భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ సైమన్ కమిషన్ వ్యతిరేక ఉద్యమానికి పిలుపునిచ్చింది. ఆ రోజున మద్రాస్‌లో కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులు అధ్యక్షతన నిరసన సభ జరిగింది.

★ సైమన్ కమిషన్ ఆంధ్రాలోని గుంటూరు, ఒంగోలు ప్రాంతాల్లో పర్యటించడానికి సిద్ధమైంది. ఈ కమిషన్ మద్రాస్ పర్యటనకు వ్యతిరేకంగా 1928, ఫిబ్రవరి 26న టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులు నాయకత్వంలో నిరసన ఉద్యమం జరిగింది. ఈ సందర్భంగా జరిగిన పోలీస్ కాల్పుల్లో పార్థసారథి అనే యువకుడు మరణించాడు. టంగుటూరి పోలీసుల తుపాకులకు ఎదురొడ్డి నిలిచారు. ఈ నేపథ్యంలోనే ఆయనకు ఆంధ్రకేసరి అనే బిరుదు వచ్చింది.

★ విజయవాడ రైల్వేస్టేషన్‌లో దిగిన సైమన్‌కు నాటి విజయవాడ మున్సిపల్ ఛైర్మన్ అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు 'సైమన్ గో బ్యాక్' అని రాసి ఉన్న చీటీని తన ఢపేదారుతో పంపారు.

★ లాహోర్‌లో లాలాలజపతిరాయ్ నాయకత్వంలో సైమన్ కమిషన్ వ్యతిరేక ఉద్యమం జరిగింది. సైమన్ కమిషన్ భారతదేశంలో రెండుసార్లు పర్యటించి నివేదికను సమర్పించింది. లండన్‌లో అఖిలపక్ష సమావేశాలు (రౌండ్‌టేబుల్ కాన్ఫరెన్సులు) ఏర్పాటు చేయాలని సైమన్ కమిషన్ సూచించింది. 1929లో గాంధీజీ ఆంధ్రాలో పర్యటించారు.

లాహోర్ కాంగ్రెస్ సమావేశం

1929లో నెహ్రూ అధ్యక్షతన భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ సమావేశం లాహోర్‌లో జరిగింది. ఈ సమావేశంలో సంపూర్ణ స్వరాజ్య తీర్మానాన్ని రూపొందించారు. అలాగే గాంధీజీ నాయకత్వంలో మరో ఉద్యమం చేయడానికి తీర్మానించారు. జనవరి 26 ను స్వాతంత్ర దినోత్సవంగా జరుపుకోవాలని నిర్ణయించారు.

ఉప్పు సత్యాగ్రహ ఉద్యమం

★ గాంధీజీ 1930, మార్చి 12న సబర్మతి ఆశ్రమం నుంచి 78 మంది అనుచరులతో బయలుదేరి ఏప్రిల్ 6న దండి గ్రామానికి చేరుకుని, ఉప్పు సత్యాగ్రహాన్ని ప్రారంభించారు. ఈ యాత్రలో ఎర్నేని సుబ్రహ్మణ్యం అనే ఆంధ్రుడు కూడా పాల్గొన్నాడు.

★ యాత్రా సమయంలో ఆంధ్రులు గాంధీజీని గుజరాత్‌లోని జంబూసర్ ప్రాంతంలో కలుసుకున్నారు. ఆంధ్రాలో తొలి ఉద్యమాన్ని 1930, ఏప్రిల్ 6న తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని సీతానగరం ఆశ్రమవాసులు చొల్లంగి తీరంలో ప్రారంభించారు. తర్వాత ఏప్రిల్ 7న మచిలీపట్నంలో ప్రారంభించారు. రాష్ట్రమంతటా ఉద్యమం తీవ్రంగా జరిగింది.

★ కొండా వెంకటప్పయ్య ఆంధ్రాలో ఉద్యమ నాయకుడి (డిక్టేటర్)గా నియమితులయ్యారు. ప్రతీ జిల్లాలో ఒక నాయకుడిని, ఉద్యమ శిబిరాలను, సత్యాగ్రహ కేంద్రాలను ఏర్పాటు చేశారు.

★ నెల్లూరు జిల్లాలో పల్లిపాడు, కృష్ణా జిల్లాలో మచిలీపట్నం, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో ఏలూరు కళాశాల, తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో సీతానగరం, విశాఖపట్నం జిల్లాలో, విజయనగరంలో ఉద్యమ శిబిరాలు ఏర్పాటయ్యాయి.

★ మైపాడు (నెల్లూరు), మచిలీపట్నం (కృష్ణా), మట్లపాలెం (పశ్చిమ గోదావరి), చొల్లంగి (తూర్పు గోదావరి), విశాఖ బీచ్ (విశాఖపట్నం) కొండా వెంకటప్పయ్య స్వగృహం (గుంటూరు) ఉద్యమ సత్యాగ్రహ కేంద్రాలుగా నిర్ణయించారు.

★ ఏప్రిల్ 9న కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాల్లో ఉన్నవ లక్ష్మీ బాయమ్మ, ఆచంట రుక్మిణీ లక్ష్మీపతి లాంటి మహిళలు సత్యాగ్రహం చేశారు.

★ ఏప్రిల్ 11న పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో దండు నారాయణరాజు, నరహరిశర్మ, నెల్లూరులో బొమ్ము శేషారెడ్డి, ఓరుగంటి వెంకట సుబ్బయ్య, బెజవాడ గోపాలరెడ్డి లాంటి వారి నాయకత్వంలో ఉద్యమం నిర్వహించారు. ఓరుగంటి సుబ్బయ్య భార్య మహాలక్ష్మి పిల్లలతో కలిసి ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు.

- ★ రాయలసీమలో కల్లూరి సుబ్బారావు, మద్రాస్‌లో కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులు, దుర్గాబాయ్ దేశ్‌ముఖ్, గద్దె రంగయ్యనాయుడు సత్యాగ్రహాలు నిర్వహించారు.
- ★ 1930, జనవరి 26న మచిలీపట్నంలో తోట నర్సయ్య జాతీయ జెండాను ఎగురవేశారు.
- ★ టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులు, జోగయ్య తమ శాసనసభ సభ్యత్వాలకు రాజీనామా చేశారు.
- ★ రామదాసు పంతులు, వి. రామారావు కేంద్ర శాసనసభ నుంచి, గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు, కడప కోటిరెడ్డి, స్వామి వెంకటాచలం సెట్టి, వెంకటపతిరాజు, కామేశ్వరరావు శాసన మండలి నుంచి తప్పుకున్నారు (రాజీనామాలు సమర్పించారు.)
- ★ త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరి 'వీరగంధము తెచ్చినారము వీరులెవ్వరో తెల్పుడీ' అనే గీతాన్ని, గరికిపాటి మల్లావధాని 'ఉప్పోయమ్మ ఉప్పు' అనే గీతాన్ని బసవరాజు అప్పారావు 'కొల్లాయి కట్టితేమి, మా గాంధీ కోమటై పుట్టితేమి' అనే గీతాన్ని, గరిమెళ్ల సత్యనారయణ 'ఉప్పు పన్ను, పప్పు పన్ను, ఊరికెళితే పన్ను, కొప్పు కాస్త దేవుడికి మొక్కుకుంటే పన్ను' అనే గీతాన్ని రచించారు.
- ★ ఈ ఉద్యమ కాలంలోనే పెద్దాపురంలో దువ్వూరి సుబ్బమ్మ నాయకత్వంలో జరుగుతున్న వనభోజనాలపై లాఠీచార్జ్ జరిగింది.
- ★ ఈ ఉద్యమ సమయంలో జైలుశిక్ష అనుభవించిన తొలి మహిళగా ఆచంట రుక్మిణీ లక్ష్మీపతి పేరుగాంచారు.
- ★ గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి నాయకత్వంలో మద్యపాన వ్యతిరేక ఉద్యమం జరిగింది.
- ★ గంజాంలోని నౌపాడ్ వద్ద, విశాఖపట్నంలోని బాలచెరువు వద్ద ఉన్న ఉప్పుకొఠారులపై దాడి జరిగింది.
- ★ 1931, మార్చి 30న వాడపల్లి వెంకటేశ్వరస్వామి ఉత్సవ సమయంలో జాతీయ నాయకుల పటాలను ఊరేగిస్తున్న సందర్భంలో పోలీసులు లాఠీచార్జ్ చేశారు.
- ★ బ్రహ్మ జోస్యుల సుబ్రహ్మణ్యం లాంటి నాయకులపై లాఠీచార్జి చేసిన సీఐ ముస్తఫాఅలీ ఖాన్‌ను చంపడానికి ప్రయత్నించిన ప్రతివాద భయంకరాచారిపై కాకినాడ బాంబు కేసు నమోదైంది.
- ★ 1932 మార్చిలో కృష్ణా జిల్లాలోని వెంట్రప్రగడ గ్రామంపై 6 వేలు జరిమానా విధించారు.
- ★ 'స్వరాజ్య పథకం' పేరుతో కరపత్రాలను ముద్రించిన కలగా సత్యనారాయణకు సంవత్సరం జైలుశిక్ష విధించారు.
- ★ వేదాంతం కమలాదేవి అధ్యక్షతన గుంటూరు అగ్రహారంలో రాష్ట్ర మహిళా సభ జరిగింది.
- ★ ఉద్యమ కాలంలోనే ఆంగ్లేయులు లండన్‌లో మూడు రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలు నిర్వహించారు.
- ★ 1931, మార్చి 5న జరిగిన గాంధీ-ఇర్విన్ ఒప్పందం ప్రకారం గాంధీజీ 1931లో రెండో రౌండ్ టేబుల్ సమావేశానికి హాజరయ్యారు.
- ★ 1933లో గాంధీజీ హరిజనోద్ధరణ లక్ష్యంగా ఆత్మశుద్ధి నిరాహారదీక్షను ప్రారంభించారు
- ★ 1934, మే 20న గాంధీజీ ఉప్పు సత్యాగ్రహ ఉద్యమాన్ని నిలిపివేశారు.

1934 – 42 మధ్య జరిగిన కొన్ని సంఘటనలు

- ★ 1934లో గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు విజయవాడలో ఆంధ్రా స్వరాజ్ పార్టీని ప్రారంభించారు. ఈపార్టీ కార్యదర్శిగా జి.వి. సుబ్బారావు వ్యవహరించారు.
- ★ 1934లోనే విజయవాడలో ఎన్.జి. రంగా అధ్యక్షతన ఆంధ్రా కాంగ్రెస్ సోషలిస్ట్ పార్టీ ఏర్పడింది. దీని కార్యదర్శిగా మద్దూరి అన్నపూర్ణయ్య వ్యవహరించారు.
- ★ 1934 – 35లో పుచ్చలపల్లి సుందరయ్యగారి నాయకత్వంలో ఆంధ్రా కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ ఏర్పడింది.
- ★ రామ్‌మనోహర్ లోహియా, జయప్రకాశ్ నారాయణ్‌తో కలిసి ఢిల్లీలో అఖిల భారత సోషలిస్ట్ పార్టీని స్థాపించగా, ఆంధ్రాలో ఆ పార్టీ శాఖ అధ్యక్షుడిగా తెన్నేటి విశ్వనాథం నియమితులయ్యారు.
- ★ 1937 ఎన్నికల అనంతరం రాజగోపాలాచారి మద్రాస్ ముఖ్యమంత్రిగా, టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులు, వి.వి.గిరి, బెజవాడ గోపాలరెడ్డి మంత్రులుగా, బులుసు సాంబమూర్తి స్పీకర్‌గా నియమితులయ్యారు.

★ గాంధీజీ వ్యక్తిగత సత్యాగ్రహ పిలుపుకు స్పందించి, ఆంధ్రాలో సుమారు 882 మంది అందులో పాల్గొన్నారు. ఆంధ్రాలో తొలి వ్యక్తిగత సత్యాగ్రహి వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య.

★ 1939 అక్టోబరులో భారతదేశంలోని కాంగ్రెస్ మంత్రివర్గాలు రాజీనామాలు చేశాయి.

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం 1942

★ 1942లో క్రిప్స్ రాయబారం విఫలమవడంతో గాంధీజీ డూ ఆర్ డై నినాదంతో క్విట్ ఇండియా ఉద్యమన్ని ప్రారంభించారు.

★ ఈ ఉద్యమ ప్రారంభానికి ముందే ఆంధ్రాలో కర్నూలు సర్క్యులర్ / ఆంధ్రా సర్క్యులర్‌ను రూపొందించారు.

★ 1942, జులై 29న ఆంధ్రా కాంగ్రెస్ కమిటీ మచిలీపట్నంలో సమావేశమైంది.

★ నాటి ఆంధ్రా కాంగ్రెస్ కమిటీ అధ్యక్షులు భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్య, కార్యదర్శి కళా వెంకట్రావు.

★ కళా వెంకట్రావ్ రూపొందించిన ఉద్యమ ప్రణాళిక పత్రం కర్నూలు కాంగ్రెస్ కార్యాలయంలో దొరికింది. దీన్నే కర్నూలు సర్క్యులర్ అంటారు.

★ 1942, ఆగస్టు 8న క్విట్ ఇండియా ఉద్యమ తీర్మానం చేశారు.

★ రెండో ప్రపంచ యుద్ధ సమయంలో (1942) ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయాన్ని వాల్తేరు నుంచి గుంటూరుకు మార్చారు.

★ క్విట్ ఇండియా ఉద్యమ కాలంలోనే దండు నారాయణరాజు జైల్లో మరణించారు.

★ వానమామలై వరదాచార్యులు 'పరదేశీయులు తొలగండి. ఈ భారతదేశం మా దేశం, వినండి వినండి విశ్వజనులు – విశ్వభారతి సందేశం' అనే ప్రసిద్ధ గీతాన్ని రాశారు.

★ 1942, ఆగస్టు 12న తెనాలి రైల్వేస్టేషన్‌లో ఉద్యమకారులపై పోలీసులు కాల్పులు జరపగా, ఆరుగురు చనిపోయారు. వారి సమాధులు/ స్మారక స్తూపాలు నేటి తెనాలిలోని మారీస్‌పేటలో ఉన్నాయి.

★ చీరాల, పాలకొల్లు, ఆకివీడు, గుంటూరు, భీమవరం లాంటి ప్రాంతాల్లో హింసాత్మక ఉద్యమం జరిగింది.

★ ఈ ఉద్యమ సమయంలోనే కరుణశ్రీ జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి - 'లేచిపోయినవి పోలీసుల టోపీలు వందలు వేలు రాబందులట్లు, కాలిపోయినవి సర్కారీ కచేరీలు ఖరదుషాణాదుల కాష్టమట్లు' అనే సుప్రసిద్ధ గీతాన్ని రాశారు.

★ మచిలీపట్నంలో వీరరాఘవయ్య, రాజమండ్రిలో వి.బి. నాగేశ్వరరావు, మదనపల్లిలో నరసింహారెడ్డి ఉద్యమాన్ని ప్రచారం చేశారు.

★ 1942, ఆగస్టు 17న కనపర్తి ఉప్పు కొఠారుపై దాడి జరిగింది. ఇంకా పెంటకోట, సూళ్లూరుపేట ఉప్పు కొఠారులపై దాడి చేశారు.

★ విజయవాడ, పాలకొల్లు పురపాలక సంఘాలను ప్రభుత్వం రద్దు చేసింది.

★ ఆంధ్రా రాడికల్ డెమొక్రటిక్ పార్టీ ప్రథమ సభ తెనాలిలో ఎం.ఎన్. రాయ్ అధ్యక్షతన జరిగింది.

★ 1942, సెప్టెంబరు 20న జగ్గయ్యపేటలో చింతామణి నాటకం తిలకిస్తున్న కృష్ణా జిల్లా మెజిస్ట్రేట్‌పై బాంబు దాడి జరిగింది.

★ 1944 నాటికి గాంధీజీ జైలు నుంచి విడుదలయ్యారు.

★ రెండో ప్రపంచ యుద్ధంలో విజయం సాధించిన ఇంగ్లండ్‌లో అట్లీ నాయకత్వంలో లేబర్ పార్టీ అధికారంలోకి వచ్చింది. అట్లీ భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం ఇస్తామని ప్రకటించారు.

★ 1944లో రాజాజీ ప్రణాళిక, 1945లో వేవెల్ ప్రణాళిక, 1946లో మంత్రిత్రయ రాయబారం 1947, జూన్ 3 భారత విభజన ప్రణాళిక రూపకల్పన జరిగాయి. 1947, ఆగస్టు 15న స్వాతంత్ర్యం లభించింది.

జమీందారీ వ్యతిరేక రైతు ఉద్యమాలు

★ 1923లో ఆచార్య ఎన్.జి. రంగా నిడుబ్రోలులో జిల్లా వ్యవసాయ కూలీల సమావేశం నిర్వహించారు. 1928లో విజయవాడలో ఆంధ్ర రాష్ట్ర రైతు సంఘాన్ని స్థాపించారు.

★ 1929లో మాగంటి బాపినీడు రాష్ట్ర వ్యవసాయదారుల సంఘాన్ని స్థాపించారు.

- ★ నెల్లూరులోని వెంకటగిరి జమీందారుకు వ్యతిరేకంగా వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య, నెల్లూరి వెంకట రామానాయుడు నాయకత్వంలో ఉద్యమం జరిగింది.
- ★ 1930లో వెంకట రామానాయుడు జమీన్‌రైతు పత్రికను ప్రారంభించారు. 'మా కొద్దీ జమీందారుల పొందు' అనే గీతాన్ని రాసి, స్వరపరిచింది ఆయనే.
- ★ మునగాల సంస్థానానికి వ్యతిరేకంగా 1931, జూన్ 11న 'మునగాల దినంగా' పాటించారు.
- ★ కాళీపట్నం (పశ్చిమగోదావరి జిల్లా) జమీందారుకు వ్యతిరేకంగా ఉద్యమం నడిపిన భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య జన్మభూమి అనే పత్రికను నిర్వహించారు.
- ★ చల్లపల్లి జమీందారుకు వ్యతిరేకంగా గొర్రెపాటి వెంకట సుబ్బయ్య ఉద్యమాన్ని నడిపారు.
- ★ బొబ్బిలి జమీందారుకు వ్యతిరేకంగా ఉద్యమాన్ని నిర్వహించిన గరిమెళ్ల కృష్ణమూర్తి ప్రజావాణి అనే పత్రికను నిర్వహించారు.
- ★ పలాస, మందస సంస్థానాల్లో రైతాంగ ఉద్యమాన్ని పూసునూరు గున్నమ్మ అనే మహిళ నిర్వహించగా 1940, ఏప్రిల్ 1న ఆమెను కాల్చి చంపారు.
- ★ గౌతు లచ్చన్న మందస కాల్పుల బాధితుల రక్షణ సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేశారు.
- ★ 1938లో ఎన్.జి. రంగా ఇచ్ఛాపురం నుంచి మద్రాస్ వరకు రైతు పాదయాత్ర నిర్వహించారు.
- ★ 1948 అక్టోబరు 27న మద్రాస్ శాసన సభలో జమీందారీ విధానం రద్దు బిల్లును ప్రవేశపెట్టారు. 1949, సెప్టెంబరు 7న చట్టంగా రూపొందింది.

రచయిత: బి. నాగరాజు

www.eenadupratibha.net

www.eenadupratibha.net